

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลงานของนักปราชญ์ชาวไทยหลายท่าน ที่ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องทาสในประเทศไทย ประกอบกับการศึกษาเรื่องทาสในกฎหมายตราสามดวง ผู้วิจัยมีแนวคิดพื้นฐานว่า เรื่องทาสในกฎหมายตราสามดวงของไทย ซึ่งรวบรวมจากกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ที่ตราขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเดรวาทของพระพุทธศาสนาและเรื่องทาสในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ของพราหมณ์ จึงได้ศึกษาและเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเดรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง ใน 4 ประเด็นหลัก คือ ประเภทของทาส สถานภาพของทาส การคุ้มครองที่ทาสได้รับ และการหลุดพ้นจากความเป็นทาส เพื่อให้ทราบว่า เรื่องทาสในเอกสารทั้งสามจะมีลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้จักเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระวัติศาสตร์และวรรณคดีทั้งของไทยและอินเดีย ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมอินเดียเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาพบว่า คำว่า ทาส ในคัมภีร์ฤคเวทและหลักฐานสมัยต่อมา มีความหมายโดยสรุป 3 อย่าง คือ

1. ในพระเวทยุคแรก ๆ คำว่า ทาส หมายถึงอมมนุษย์พวกหนึ่งในกลุ่มของ วฤคระ คัมพระ จรูมิ ธุนิ ปนิ และทิสยู เป็นต้น ซึ่งเป็นศัตรูของฝ่ายเทวะ หรือฝ่ายพระอินทร์
2. ในพระเวทยุคต่อมา คำว่า ทาส หมายถึงคนพื้นเมืองในประเทศอินเดีย ซึ่งมีผิวดำ จมูกแบน และเป็นศัตรูของชาวอารยันที่อพยพเข้ามาภายหลัง ชาวอารยันพยายามเอาชนะคนพื้นเมืองเหล่านี้ยู่ตลอกมา แต่ก็ไม่สามารถกระทำใดโดยง่ายและได้พยายามแยกตนออกเป็นคนละฝ่ายด้วยควมรังเกียจมิวพรรณ และมีความเชื่อถือที่แตกต่างกัน การแยกตนจากคนพื้นเมืองของชาวอารยันได้ปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อมีการกำหนดวรรณะขึ้นเป็น 4 วรรณะ คือ วรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ และ

วรรณคดี โดยที่คนพื้นเมือง คือพวกทาส หรือทาสย์ ถูกกำหนดให้เป็นวรรณคดี ซึ่ง
เป็นวรรณคดีที่สำคัญในสังคม

3. ในพระเวทยุคหลัง ๆ จนถึงสมัยมหากาพย์ คำว่า ทาส หมายถึงคน
รับใช้คนอื่นโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เมื่อชาวอารยันรบชนะคนพื้นเมือง และได้จับมาเป็น
คนรับใช้พวกตน คำว่า ทาส ซึ่งเป็นชื่อเรียกคนพื้นเมืองนั้นจึงได้กลายมาเป็นชื่อเรียกคน
รับใช้ในสมัยต่อมา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาของคำ คล้ายกับคำว่า สเลฟ (slave) ใน
ภาษาอังกฤษที่มาจากชื่อเผ่าหรือเชื้อชาติ สลาฟ (Slav) ในยุโรปตะวันออก ซึ่งแพ่การ
รบในสงคราม และถูกจับมาเป็นคนรับใช้

ทาสมีสภาพที่แตกต่างจากกรรมกรและคนรับใช้ทั่วไปในประเด็นที่ว่า ทาสเป็น
ผู้ที่ทำงานให้นายทาสโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนแรงงาน และไม่มีอิสรภาพในตัวเอง ส่วน
กรรมกรและคนรับใช้ทั่วไปนั้น หมายถึงพวกที่ทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนแรงงาน จะ
ถูกควบคุมอิสรภาพบ้างก็เพียงบางเวลาและบางลักษณะ

ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในเอกสารทั้งสาม ทำให้ทราบความ
สัมพันธ์ทางความคิดและอิทธิพลที่กฎหมายตราสามดวงได้รับจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และ
คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ คือ

ประเภทของทาสในเอกสารทั้งสาม แตกต่างกันตามจำนวน คือ คัมภีร์พระไตร-
ปิฎกมีทาส 4 ประเภท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวงมีทาส 7 ประเภท
ส่วนความหมายของทาสแต่ละประเภทในเอกสารทั้งสามเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ จะแตกต่าง
กันเฉพาะคำภาษาบาลี หรือสันสกฤตที่ใช้เป็นชื่อทาสประเภทนั้น เช่น ทาสในเรือนเบี้ย
คัมภีร์พระไตรปิฎกใช้คำว่า อนุโตชาติ (ทาส) คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ใช้คำว่า คฤหช
และกฎหมายตราสามดวงมีคำว่า ปุตตทาส กำนับอยู่หลังชื่อภาษาไทย เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบ
เทียบระหว่างประเภทของทาสในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวง เห็นว่า
มีจำนวนเท่ากัน คำภาษาบาลีและสันสกฤตที่ใช้ก็มีความหมายตรงกันหมด จึงอาจกล่าวได้ว่า
ประเด็นนี้กฎหมายตราสามดวงได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์

เอกสารทั้งสามกล่าวตรงกันว่า ทาสมีสภาพเป็นทรัพย์สินสมบัติอย่างหนึ่งของนายทาส
ซึ่งนายอาจให้แก่คนอื่นในลักษณะใดก็ได้ และนายอาจเชยหนี้ทาสได้เมื่อทำความผิด ทาส

จะเป็นพยานในศาลไม่ได้ คัมภีร์พระไตรปิฎกกล่าวถึงทาสในลักษณะที่มีความใกล้ชิดกับนายเป็นพิเศษ เช่น ทาสสามารถให้ข้อเสนอหรือแนวคิดให้นายปฏิบัติตามได้

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ทาสควรได้รับ เอกสารทั้งสามกล่าวตรงกันว่า นายต้องให้อาหารแก่ทาสให้เพียงพอแก่การดำรงชีวิต ให้การรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย และต้องไม่ทอคทั้งทาสในคราวที่เกิดภาวะออกอยาก คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวงกล่าวตรงกันในเรื่องการลงโทษทาสว่า เมื่อทาสทำความผิด นายจะลงโทษได้เพียงให้เช็ดทาลาบ ห้ามลงโทษจนถึงแก่ความตาย ส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกและกฎหมายตราสามดวงกล่าวตรงกันในเรื่องการคุ้มครองผู้ใช้แรงงานว่า นายต้องให้ทาสทำงานแต่พอสมควรแก่กำลังและเวลา ถ้านายมอบหมายให้ทาสทำงานสิ่งใด เมื่อเกิดความผิดพลาดต้องร่วมรับผิดชอบ

เอกสารทั้งสามกล่าวตรงกันว่า การหลุดพ้นจากความเป็นทาส ขึ้นอยู่กับความเมตตาของนายทาสเป็นสำคัญ และมีวิธีการที่จะหลุดพ้นจากความเป็นทาสหลายวิธี คือ การไถ่ถอนตัวเอง ทาสชนะในกรณีพิพาทระหว่างตนกับนายทาส ทาสหญิงตกเป็นภรรยาของนายทาส และการพ้นจากความเป็นทาสตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ การได้รับความเป็นไทยของทาสอีกวิธีหนึ่งที่กล่าวไว้ตรงกันในคัมภีร์พระไตรปิฎกและกฎหมายตราสามดวงคือ ทาสที่บวชในพระพุทธศาสนาแล้วจะไถ่ความเป็นไทย แม้ลาสิกขาบทไปแล้วก็ยังคงเป็นไทยตลอดไป

จากการศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าว จึงน่าจะสรุปได้ว่า กฎหมายลักษณะทาสและกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ที่กล่าวถึงทาสในกฎหมายตราสามดวงของไทย ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกพอสมควร โดยเฉพาะข้อกำหนดที่ว่าด้วยการคุ้มครองทาส และความเมตตาภรณาที่นายควรมีต่อทาส และยังได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์อีกไม่น้อย ทั้งนี้คงเป็นเพราะสังคมไทยในสมัยที่ตรากฎหมายดังกล่าวได้ยึดถือคำสอนของพระพุทธศาสนา และธรรมเนียมต่าง ๆ ของพราหมณ์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นเรื่องราวของทาสในประเทศไทยและอินเดียเท่านั้น ควรมีผู้ศึกษาเปรียบเทียบระบบทาสในเอเชียและยุโรปให้ละเอียดอีกส่วนหนึ่ง จะทำให้เข้าใจธรรมเนียมการมีทาสได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย